

Маринела ПЕТРОВА

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

България

marinela_vt@yahoo.fr

**НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ СРАВНИТЕЛНИТЕ
КОНСТРУКЦИИ С КОМПОНЕНТ НАЗВАНИЯ
НА ЧАСТИ НА ТЯЛОТО ВЪВ ФРЕНСКИЯ
И БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК**

Marinela PETROVA

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

Bulgaria

marinela_vt@yahoo.fr

**OBSERVATIONS ON COMPARATIVE
CONSTRUCTIONS WITH COMPONENT NAMES
OF PARTS OF THE BODY IN FRENCH
AND BULGARIAN LANGUAGES**

The aim of this study is to compare the frequently found sustainable comparisons with a component word, naming part of the body in Bulgarian and French languages, paying attention to the associations generated by the comparator in each phraseological unit. Understanding the meaning of phraseology, as well as its translation in the context in which it is used, are of interest because of the different symbolism of the image in the two language communities, with which the somatic component is compared or in the cases in which the image plays the role of a comparator in comparative constructions.

Keywords: *phraseology, comparative constructions, somatism, sustainable comparisons, French and Bulgarian languages.*

Лексемите от тематичното поле на тялото – *нос, очи, коса, пръсти, ръце* и др. играят важна роля в езика още от първите детски книжки до термините от областта на медицината и други професионални сфери. Названията на части от тялото на човека или на животните са източник на метафори, които подхранват въображението на хората и се използват във фразеологични изрази при описание на емоционалното състояние на човека, на които обръща внима-

ние Галина Молхова (Молхова 2013: 373), напр. *мед ми капе на сърцето* (*boire du petit lait*), *avoir le cœur gros* (набрала ми се е душата). В лингвистиката един от резултатите от тази богата продуктивност в областта на фразеологията са компаративните фразеологични единици (сравнителни конструкции, или устойчиви сравнения). Освен като елемент от външния вид, който е сравнен с друга част от тялото или предмет от заобикалящия ни свят, за да бъде охарактеризиран по експресивен начин, напр. *глава като картоф* – ‘малка глава’ (букв. *tête en patate*), *tête comme un genou* – ‘плешиво теме’ (букв. глава като коляно), соматичната лексема може да бъде използвана в сравняващата част като интензификатор на качеството, към което се отнася: *дебел като кожа* – ‘много дебел’ (*gros comme une peau*) или във вербална конструкция, напр. *jouer comme un pied* – ‘свиря фалшиво’ (свиря като крак).

Целта на настоящия доклад е да направи опит за съпоставка на често срещаните сравнителни конструкции с компонент дума, назоваваща част от тялото на български и френски език, като обърне внимание на асоциациите, които поражда образността във фразеологичните единици (ФЕ). Устойчивите сравнения (УС) са разпределени в групи, сформирани според мястото на употребения соматичен компонент, първо като обект на сравнението (сравняемо), а после в сравняващата част и всяка една група е разделена на смислови подгрупи в зависимост от значението на израза, в който е употребена – физически вид, качества или емоционални състояния.

Възприемаме термина „устойчиви сравнения“, даден от В. Кювлиева-Мишайкова като „вид ФЕ, чиято специфика се проявява както във формата, така и в значението им, резултат от сравнявана и сравняваща част.“ (В. Кювлиева-Мишайкова 1986: 16), защото е утвърден в научната литература.

Структурата на УС може да се представи схематично така: O1 + П + Р + O2, където O1 (първият обект) е обектът на сравнението (сравняемото), П е признакът, който е общ и служи за основа на сравнението, Р е релаторът (сравнителна дума), а O2 (вторият обект) е опората на сравнението (сравняващото), напр.: *коса* (обект на сравнението) *мека* (признак, основа на сравнението) *като* (релатор) *коприна* (опора на сравнението). В работния корпус част от конструкциите имат редуция на един от компонентите, а именно признака на сравнение в субстантивните конструкции: *крака като мотовили*, *mentons en galoche* или на обекта на сравнение в адективните или вербални конструкции: *тъп като зъбите на баба ми*, *jouer comme un pied*.

Материалът е ексцерпиран главно от монографията на В. Кювлиева-Мишайкова „Устойчивите сравнения в българския език“, от „Фразеологичен френско-български речник“ под редакцията на Б. Николов, от френско-руския речник на А. Назарян „Образные сравнения французского языка“ и от едноезични речници на френски език на Jouet Jacques „A Bouche Que Veux-Tu – Le Corps Dans Les Expressions De La Langue Française“, на Cazelles Nicolas „Les Comparaisons du français“ и на Rey A. и Chantreau S., „Dictionnaire des

Expressions et Locutions“. Не включваме фразеологизмите от арготичния, популярен и фамилиарен френски, включени в специализираните речници и особено в речника на Д. Дончев „Dictionnaire du français en liberté“, тъй като са изключително многобройни и изискват специално внимание.

От граматическа гледна точка сравненията, в които соматичният компонент се съдържа като сравняемо или сравняващо, на български и френски език се оформят в три групи конструкции според граматическата принадлежност на основата на сравнението (признака):

– **субстантивни УС**, в които признакът, по който се сравнява, не е изразен експлицитно и като първи компонент на конструкцията се явява обектът на сравнение (сравняемото) – съществително нарицателно име назоваващо част от тялото, напр.: *des jambes comme des allumettes* – ‘дълги и слаби крака’ (крака като кибритени клечки), *оци като маслини* (*yeux comme des olives*). В. Кювлиева-Мишайкова разглежда субстантивните УС като разновидност на адективните, поради имплицирането на прилагателно име.

Трябва да отбележим, че идеята за сравнение на френски се изразява не само с предлога *като*, но и с *en*, който има значение *във формата на* и служи за уподобяване на външния вид на два предмета, изразени със съществителни имена. Тук причисляваме метафоричната употреба на конструкцията *de* + съществително име, с която сравняващата част в компаративната конструкция изпълнява характеризираща функция: *nez de betterave* – ‘зачервен нос’ (нос като цвекло).

– **адективни УС** с признак на сравнението прилагателно име или адективирано причастие, в които соматичният компонент може да присъства като сравняемо или сравняващо, напр.: *прост като гъз*, *дупе* – грубо, ‘много прост’ (*sot comme des fesses*), *tête grosse comme le poing* – ‘малка глава’ (букв. глава голяма колкото юмрук).

– **вербални УС** – конструкции, в които соматичният компонент е използван като опора на сравнението (сравняващо), а признакът е изразен с глагол или глаголна синтаagma, напр.: *вижда се като на длан* (*voir comme sur la paume*), *arriver comme un (des) cheveu(x) sur la soupe* (появявам се като косъм в супата).

I. Особена роля като обект на сравнение в състава на соматичните УС играят лексемите, съдържащи наименования на *части на главата*: *брадичка*, *вежди*, *коса*, *мустаци*, *нос*, *оци*, *уши* и *зъби*, както и лексемата *глава*. Логично по асоциация се сравняват формата, големината и цвета на частите на лицето, които са най-видими във външния вид на човека.

1.1. Както твърди Ханс Бидерман в „Речник на символите“ на (Бидерман 2003: 282) „Върху човешкото лице носът е може би най-характерният елемент на физиономията...“, носът фигурира като обект на сравнение в редица УС на френски език: *nez en bec d’aigle* – ‘гърбав, орлов нос’ (нос като човка на орел), *nez en gouvernail de péniche* – ‘голям нос’ (нос като кормило на шлеп), *nez en*

oignon – ‘много голям нос’ (нос като лук), *nez en patate / en pomme de terre* – ‘нос като патладжан’ (нос като картоф), *nez en pied de marmite* – ‘сплеснат, кръгъл нос’ (нос като краче на тенджера), *nez en/à trompette* – ‘чип нос’ (нос като тропет), *nez en pied de vigne* – ‘нос посинял като патладжан’ (нос като главина на лоза), *nez de betterave* – ‘голям червен нос’ (нос като цвекло).

Наред с по-горе цитираното УС на български *нос като патладжан*, което освен неодобрителното отношение към големината на носа, съдържа и значение свързано с цвета му и причината за това – обикновено синьо-червен, морав от студ или препиване, в езика ни се срещат още две сравнения с опора думата нос: *нос като камба* и *нос като чушка* – ‘голям и зачервен’, в които сравняващата част служи като определение за големината и цвета на носа (обикновено от студ или от препиване). Дотук можем да заключим, че УС на френски и на български език със сравняемо нос описват основно неговата форма и цвят.

1.2. Като компонент в сравняващата част на няколко конструкции на френски език, думата *нос* е част от синтагмата *comme le nez au milieu de la figure* – ‘очевидно’ (като нос в средата на лицето) и се използва във вербалните УС *être, se voir comme le nez au milieu de la figure* и в адекватното УС *gros comme le nez au milieu de la figure*, чийто еквивалент на български е фразеологизъм, съдържащ друга част на лицето: *бия в/на очи; набивам се на очи*. Речниците не отразяват УС на български език с компонент думата *нос* като опора на сравнението, от което заключаваме, че УС с компонент *нос* количествено преобладават на френски език, основно като обект за сравнение на формата на тази част от лицето. Наблюдава се различна образност в сравнителната част на конструкциите в двата езика, което би създавало трудности както при разбирането на фразеологизмите, така и при превода им. Единствен аналогичен образ в двата езика е УС, в което сравняването на физическите качества на носа се извършва с растения или техните плодове, придаващи значение за големина и цвят: *nez en pied de vigne* – ‘нос посинял като патладжан’ (нос като лоза). В останалите случаи, в които в приемния език няма съответстваща по смисъл и форма ФЕ, най-често се прибегва до нефразеологичен превод и образът се предава с епитет, което е в ущърб на експресивно-стилистичната функция на оригиналното УС.

2. Подобно на предходната група, УС с компонент *очи* на френски език са двойно повече на брой от тези на български език и описват формата, големината, цвета и отчасти емоционалното състояние на човек.

2.1. Във френския език очите се сравняват с бадеми: *yeux en amande* – ‘бадемиви очи’ (ФБР), с колело на каруца или с топче от спортния тотализатор: *yeux comme des roues de charrette* (очи като колела на каруца), *yeux en boules de loto* (очи като топчета от лотарията) – ‘много големи, силно изпъкнали очи’. Малките очи също са описани по експресивен начин на френски език: *yeux en boutons de bottine* (очи като закопчалки на боти), с допълнителна конотация за

втрещен поглед, *yeux en vrille* – ‘пронизващ поглед’ (очи като свредел), *yeux de cochon* (свински очички). В поредицата соматични сравнения със сравняващо наименование на животно можем да изброим няколко конструкции с предлога *de*, които се отнасят в полето на емоциите: *yeux de merlan frit* – ‘въртя си очите нагоре’ (очи на пържена треска) за възторжено влюбен човек, *yeux de chèvre morte* – ‘обезумял поглед’ (очи на умряла коза), *yeux de gazelle* – ‘мил, невинен поглед’ (очи на газела) и *yeux de lynx* – ‘очи на рис’ (изключително силно зрение), което е единствен еквивалент в тази група за двата изследвани езика. Душевното състояние на човек може да се представи и чрез погледа в УС с първи компонент лексемата *очи*: *yeux de braise* – ‘еротичен, любовен поглед’ (очи на жарава), *yeux ronds comme des billes* – ‘учуден поглед’ (очи, кръгли като топчета) и *faire (ouvrir des) yeux (grands) comme des soucoupes* – ‘изблещвам очи от учудване’ (изблещвам очи като чинийки).

В някои български диалекти опулването на очите е повод за сравнение с изражението на домашните животни: *опулям очи като варен заек/ като вол/ като жаба в гьол/ като мишка в трици*. Формата и цветът им също са признаци, за които като опора на сравнението служат названия на животни: *очи като на бивол* – ‘много големи очи’, *очи като на жаба* (силно изпъкнали, обикновено зелени на цвят). Както в многобройни народни песни се възпяват черните очи на любимата, така и във фразеологията цветът и хубостта им са намерили израз в УС: *очи като маслини* и *очи като череши*.

2.2. В символиката, често асоциирано със зрението, окото служи за опора на сравнения за изразяване на способността на виждане: *гледа като с моите очи* – ирон. и като израз на любов, приятелство или привързаност към някого или към нещо: *пазя (вардя, гледам) като очите си (двете си очи)* и *пазя (вардя, гледам) като зеницата (зениците) на окото (на очите) си*, което има еквивалент на френски език: *tenir à qqn comme à la prunelle de ses yeux*.

3. Съществуват популярни фразеологизми на български и френски език с компонент *ухо* като: *обица на ухото, хлътвам до уши, rougir jusqu'aux oreilles* и т.н.

3.1. В УС на френски език ушите са сравнени главно по форма и големина: *oreilles en chou-fleur* – ‘деформирани уши’ (уши като карфиол), *oreilles en feuilles de chou* – ‘големи, клепнали уши’ (уши като зелени листа).

3.2. В УС на български език този сетивен орган се среща само в сравняващата част на две вербални сравнителни конструкции: *живеея като кърлеж в куче ухо* – ‘живеея спокойно и охолно’ и *раста, като че ли дяволите ме теглят за ушите* – ‘раста много бързо’.

4. Фразеологизмите с лексемите *коса* и *косъм* са твърде разнообразни.

4.1. В състава на УС на френски език те са свързани с вида на прическата и то в негативен аспект. Буйните и разчорлени коси са представени като в битка: *cheveux en bataille* или се сравняват със стара метла: *cheveux comme les poils d'un vieux balai*. Нископодстриганата коса е като четка: *cheveux en brosse*,

а правата коса е оприличена на палки за барабан: *cheveux raides comme des baguettes de tambour* – ‘коса на клечки’. На български език можем да цитираме УС от книжовната реч, което изразява естетическа наслада от меката и лъскава коса: *коса като коприна* и УС *коса като слама* – ‘суха коса’.

4.2. Като компонент от сравняващата част на УС на френски език, *косъмът* се среща само в супата и носи негативна конотация за ненавременно появяване: *arriver comme un (des) cheveu(x) sur la soupe* – ‘идвам в лош момент, по никое време’ (появявам се като косъм в супата). Направената съпоставка показва, че няма съответствия в образната картина между УС с компонент коса в двата езика, което предполага нефразеологичен превод на сравненията, в които сравняващата част се заменя по смисъл с прилагателно име или наречие.

5. *Лицето*, както и *косата*, имат негативна конотация в УС във френскоезичните общности. Прави впечатление, че лексемите за *лице* в компаративните конструкции на френски език са с различна стилистична окраска: *visage, figure, face* – книж., *gueule* – разг., а на български фигурира турският еквивалент *сурат* в УС *сурат като гьон* – посочен от В. Кювлиева-Мишайкова като диалектен със значение ‘тъп, грозен, неприятен човек’. Но в изследването си „Споделената в думи памет: табан суратларъ срещу гьонсурат“ М. Стаменов твърди, че „От него в български по някое време, както по всичко изглежда, е бил формиран чрез лексикализация неологизмът *гьонсурат* [...] със смисъла на „безочлив, безчестен, безсрамен, нагъл, нахален, дебелоок, безогледен човек“ (Стаменов 2014: 496). Видът на лицето е засегнат в редица сравнения на френски език с първи компонент лексемата *лице*: *visage en lame de couteau* – ‘шилесто, издължено и заострено лице’ (лице като острие на нож), *figure en coin de rue* – ‘човек с остри черти’ (лице като ъгъл на улица), *gueule de raie* – ‘плоско лице’ (муцуна на калкан) и *gueule d'empeigne* – ‘неприятно, грозно лице’ (като горната част на обувка), *visage/figure nu/ nue comme un œuf/ comme des bêtes/ comme des fesses* – ‘гладко, без косми, голобrado лице’ (голо лице като яйце/ като на животните/ като дупе) и УС с еднаква образност за двата езика: *face de lune* ‘лице като месечина’ за закръглено лице.

Физическото и душевно състояние на човека е описано с изражението на лицето, което от безчувствено и бездушно в изразите: *visage de marbre* – ‘каменно лице’ (лице от мрамор), стига до тъжно, изнурено и изпито в конструкциите: *face de carême* (лице като по време на пости), *gueule d'enterrement* (лице като на погребение), *gueule de papier mâché* (лице като смачкана хартия). Тук виждаме отново, че в някои сравнителни изрази на френски език като напр. *visage de marbre* (лице от мрамор) идеята за сравнение на български се изразява имплицитно чрез метафоричната употреба на прилагателното име, образувано от опората на сравнение, напр. *каменно лице*.

6. УС с първи компонент *глава* също се отличават с богата метафоричност на сравняващата част, която я описва. Характеристика на ФЕ с тази лексема във френски, английски и български език е направена от авторките на

едноименната статия „Опит за характеристика на фразеологизми с компонент „глава“ във френски, английски и български език“ (Манекян, Иванова, Савова 2002: 263). Забелязваме, че количествено преобладават УС за отрицателни качества, в които главата се отъждествява с ума или с характера на човека: *tête d'oeuf* – ‘глупак’ (глава като яйце), *tête de mule*, *tête de bois* – ‘глава като дръвник’ (глава на муле, дървена глава), *tête d'oiseau/ de linotte* – ‘имам бръмбари (мухи) в главата си’ (птича глава, глава на сипка).

Размерът и видът на главата са обект за сравнение и в двата езика, но с помощта на различни образи: за малка глава – *глава като картоф* и *tête/figure grosse comme le poing* (глава голяма колкото юмрук – антифраза), за голяма глава – *глава като крина/ като шиник* (диал.) и *глава като чутура* (неодобр.), за плешива глава – *tête comme un genou/ une fesse/ une patinoire à poux* (глава като коляно/ като задник/ като пързалка за въшки).

За описание на изражението на човек в УС, лексемата *глава* има значение на *физиономия*: *faire une tête d'enterrement* – ‘имам тъжен вид’ (имам изражение като на погребение), *faire une tête de circonstance* – ‘имам сериозен, тъжен вид’ (имам вид като в особен случай), *faire une tête de six pieds de long* – ‘имам тъжна, намръщена физиономия’ (глава дълга шест инча) (Мекенян 2002: 269), за физическа болка в главата, последната се оприличава на диня, тиква или пъпеш: *tête comme une pastèque/ citrouille/ melon* – ‘главата ми се пръска’, а при болка на зъбите, главата се сравнява с великденско яйце: *avoir la tête en œuf de Pâques*. Вероятно по-големият брой сравнителни конструкции с лексемата *глава* на френски език спрямо тези на български се дължи на национално-културната специфика на езиковата общност, която реагира с по-заострена емоционалност на характера и изражението на човека. Силната експресивност на разгледаните образи поставя акцент на описваното качество или състояние и подчертава отношението на говорещия към носителя му.

7. Наблюдават се интересни асоциации в УС с обект на сравнение лексемата *вежди*, които на български служат за подчертаване на физическата красота на жената: *вежди като гайтани*, *вежди като /морски/ пиявици* – диал. – ‘красиви, силно извити и тънки вежди’. В монграфията си „Устойчивите сравнения в българския език“ В. Кювлиева-Мишайкова цитира двучленни апозитивни субстантивни съчетания от типа *вежди гайтани*, *очи череши*, които са резултат от семантична кондензация. УС на френски характеризиращи формата на веждите са образувани с предлога *en*: *sourcils en bataille* – ‘гъсти, рунтави вежди’ (вежди като в битка), *sourcils en virgule*, *sourcils en parenthèses* – ‘извити и тънки вежди’ (вежди като запетая, вежди като скоба).

8. Дотук се наблюдаваха паралелни структури на сравненията на български и френски език със соматичен компонент като сравняемо или сравняващо, с близка или различна образност в сравняващата част. Има и случаи, в които думите, назоваващи части от главата нямат регистрирани УС в единия или другия език. Такъв е случаят с лексемата *зъб*, която се използва като сравняемо

и като сравняващо в няколко сравнения само на български език. Зъбите като обект на сравнението са охарактеризирани по цвят, вид и форма: *зъби като бисер* – ‘бели, блестящи зъби’, *зъби като ориз* – ‘равни и бели зъби’, *зъби като тесли* – ‘много остри’. Като двусъставно съчетание срещаме *бисер зъби*, където определящият компонент е в препозиция. В адекватното сравнение *тъп като зъбите на баба ми* – ирон. ‘много тъп’, сравнителната част със соматичния компонент служи за изразяване на високата степен на качеството, означено с признака на сравнение. Във вербалното УС *дъвча като с чужди зъби* – ‘без охота’, сравняващата част на конструкцията означава начина, по който се извършва действието.

9. На български език обаче не се наблюдават УС с обект *брадичка* и *бакенбарди*. Формата на *брадичката* често издава характера на човека, а брадата е символ на мъдрост и дори се свързва с човешката душа. Лексикографските източници свидетелстват за субстантивни сравнителни конструкции на френски език, в две от които този соматичен компонент е обект на сравнение със значение ‘заострена и изпъкнала брадичка’: *menton en galoche* (брадичка като галош) и *menton en pointe de sabot* (брадичка като връх на налъм), или със значение ‘необръсната брада’ – *menton en papier de verre* (брадичка като шкурка), а за описание на голяма брада: *barbe en éventail* – ‘във формата на ветрило’. Не са подминати и бакенбардите, които са сравнени по формата си с котлети, за да се опише по-широката им основа *favoris en côtelette* или засуканите мустаци *moustaches en crocs* (мустаци като куки), *moustaches en virgules* (мустаци като запетаи). На български е регистрирано едно УС *мустаци като на тиква върбащи* – диал. ‘много дълги мустаци’.

10. Тук ще вметнем, че във френския език се срещат соматични фразеологизми с лексемата *врат*, при които сравняващата част показва по-висок интензитет на имплицитното качество, означаващо големина на сравняваната част от тялото: *cou de girafe* – ‘дълъг врат’ (врат като на жираф), *cou de taureau* – ‘дебел врат’ (врат като на бик) и т.н. Подобна сравнителна конструкция описва на български език дебелината на врат, обикновено на охранен, силен, здрав човек: *врат като на бик*.

II. УС с лексеми с наименования на други части на тялото, които не са части на главата.

1. Като компонент в УС на френски език *сърцето*, което има „особена функционална роля в отражението на различните аспекти от битието“ (Молхова 2013: 373), придобива основно романтичен облик.

1.1. Във френските изрази от типа *cœur d'artichaut* – ‘влюбчиво сърце’ (сърце като артишок), *cœur de pierre* – ‘каменно сърце’, *cœur de lion* – ‘лъвско сърце’, метафоричната употреба на сравняващата част има експресивна характеризираща функция и често за опора е използвано наименование на представител на растителния или животински свят. На български език *сърцето* е изведено като орган на любовта и фигурира единствено в УС с ироничен нюанс *сърце като трамвай* – за ‘жена, която обича много хора, обикновено мъже’.

1.2. *Сърцето* като сравняващо в УС на френски език е свързано не само с описание на характера на човека: *gentil comme un cœur* – ‘много мил, любезен’ (мил като сърце), а може да се използва с положителна конотация като опора на сравнението за характеризирани на предмети: *beau comme un cœur*; *joli comme un cœur* – ‘красив като картина, хубав като икона’ (красив/ хубав като сърце).

Други наименования на вътрешни органи на човека не фигурират в сравнителни конструкции на двата изследвани езика. За сметка на това наименования на крайниците са широко представени в УС.

2.1. В лексикографските източници на френски език са регистрирани две сравнения с обект на сравнение лексемата *ръка*: *mains de beurre* – ‘непохватни ръце, кашкавалени пръсти’ (ръце от масло), семантично близко до българското сравнение: *работя като с чужди /людски/ ръце* и *mains comme des battoirs* – ‘широки, здрави ръце’ (ръце като бухалки за пране). В последния пример освен във формата на УС, конструкцията претърпява семантична кондензация, при която образът, с който се сравнява, става название на самата част на тялото: *des battoirs*.

2.2. В останалите примери соматичният компонент е в сравняващата част като се има предвид, че на френски език се използват две думи за *ръка*: от китката до рамото – *le bras* и от китката надолу – *la main* и той служи за характеризирани на физически качества на човек, с изключение на двата адвербиални израза, където има пълна десемантизация на компонентите и изразът изпълнява функцията на наречие: *gros comme le bras* – ‘церемониално, демонстративно’ (голям колкото ръката) и *long comme le bras* – ‘много’ (дълъг колкото ръката), чиито статут на сравнение е само формален. Ръката е асоциирана с плешивостта в адективните УС в разговорната реч: *chauve comme la main / un genou* – ‘теме като кубе’, жарг. (плешив като ръка / коляно); рошавата коса е сравнена с подмишница: *coiffé comme un dessous de bras* – ‘рошав като гарга’ (сресан като подмишница); физическата голота е отъждествена с долната част на ръката: *nu comme la main* – ‘гол-голеничък’ (гол като ръка), големината може да бъде сравнена с ръка в израза: *grand comme la / une main* – ‘много малък’ (антифраза на прил. име *голям* – голям като ръка); положителна конотация намираме в УС: *doux comme la main de bébé / d'enfant* ‘нежен като бебешко дупе’ (нежен като бебешка/детска ръчичка), в което сравненията в двата езика използват различен соматичен компонент като опора.

2.3. Лексемата *пръсти* (на ръката) на френски език като сравняемо носи негативна конотация в УС: (*s'entendre*) *comme les doigts de la main* – ‘разбираме се като сиамски близнаци’ (разбираме се като пръстите на ръката) и вербалната конструкция: *зная /познавам като петте си пръста/ като пръстите на ръката си* – ‘много добре познавам’. В адективните сравнения на френски език *пръстът*, *палецът*, *малкият пръст* и *юмрукът* са символи на физическа слабост: *maigre comme un doigt* – ‘тънък като пръст’, *gros comme le pouce* (дебел колкото палец), *gros comme le petit doigt* (дебел колкото малкия пръст), *gros*

comme le poing (дебел колкото юмрук), като последните три УС са изградени на базата на антонимно значение на признака на сравнение. На български език срещаме УС *гол като пръст* като интензификатор на прилагателното име в неговото преносно значение – ‘много беден, без материални средства’.

3. Накрая ще цитираме няколко израза с думата *крак*, с уговорката, че във френски думата *une jambe* се отнася за крака от глезена нагоре, а *un pied* – от глезена до пръстите.

3.1. Структурата на една част от УС с компонент *крак*, която се отнася до формата на самите крака, представлява субстантивна конструкция от типа: *jambes en fuseaux* – ‘крака като мотовили’ (крака като вретено) и *jambes en parenthèses* – ‘криви, изкривени, извити крака’ (крака като скоби), *крака като клечки* – ‘слаби крака’ и *крака като диреци* – неodobr. ‘много дебели крака’.

3.2. Отрицателна конотация имат вербалните УС с лексемата *крак* като опора на сравнението: *jouer/ faire/ tirer comme un pied* – ‘много лошо’ (свиря, стрелям като крак) и *пиша като с краката си/ с левия си крак* – ‘много грозно, нечетливо’. Вероятно поради опозицията глава – крак т.е. като антоним на думата *умен*, соматичният компонент *крак* на френски език се използва в адекватните сравнения *bête comme un pied* – ‘много глупав’ (глупав като крак) и *coiffé comme un pied* – ‘разрошена коса’ (сресан като крак).

В заключение можем да кажем, че соматичните компоненти са широко застъпени в УС на френски език, особено във функцията на сравняемо в субстантивните конструкции, в които са използвани лексеми изразяващи части от главата на човек (най-вече *носа* и *очите*). В голяма част от тези конструкции опората на сравнение (сравняващото) е предмет, чиято степен на яркост е ниска, дори неосезаема на български език. Сред широкия кръг качества на човек, които са изразени със соматичен компонент като сравняемо, преобладават тези, които назовават отрицателни черти като аномалия в размера, формата, вида на частта от тялото. Единствено лексемата *сърце* се среща по-често с положителна конотация като опора на сравнение във френските УС.

На български език сравнителните конструкции със соматичен компонент са значително по-малък брой отколкото на френски език и служат по-често за подчертаване на естествената красота на обекта на сравнение (*очи, коса, вежди*). Като сравняемо в езика ни не са придобили устойчивост сравнения с обект *брадичка, бакенбарди, уши*, а на френски не са регистрирани УС с лексемата *зъби*. Прави впечатление, че лексемите *уста* или *устни* не фигурират в състава на УС на български или френски език, освен израза *avoir la bouche en coeur* – ‘правя физиономии, за да се харесам; привличам вниманието’ и няколко индивидуални сравнения на български, напр. *устни като мед* – ‘сладки’, *устни като череша* ‘червени на цвят’.

Това показва богатството на образите в УС и свързания с тях колорит в отделните езици, както и на разнообразните асоциации, които се правят за едно и също качество на френски и български език: напр. за много тънки крака – *jambes en fuseaux* ‘крака като вретена’ и *крака като мотовили*. В двата

езика има много малко фразеологични еквиваленти, сред които можем да цитираме *face de lune* – *лице като месечина*, *comme à la prunelle de ses yeux* – *като зеницата/зениците на очите си*, което говори за различно светуосещане и специфична езикова експресивност на двата народа.

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

Бидерман 2003: Бидерман, Х. *Речник на символите*. София: Рива. // **Biderman, Khans.** *Rechnik na simvolite*. Sofia: Riva.

Кювлиева-Мишайкова 1986: Кювлиева-Мишайкова, В. *Устойчивите сравнения в българския език*. БАН: София. // **Kyuvlieva-Mishazkova, V.** *Ustoychivite sravneniya v balgarskiya ezik*. Sofia: BAN.

Манекян, Иванова, Савова 2002: Манекян, С., Иванова, В., Савова, П. Опит за характеристика на фразеологизми с компонент „глава“ във френски, английски и български език. – В: *Научни трудове ПУ „Паисий Хилендарски“*, том 40, кн.1, 2002 – Филология, стр. 263–270. // **Mekenyan, Ivanova, Savova 2002: Manekyan, S., Ivanova, V., Savova P.** Oпит za harakteristika na frazeologizmi s komponent „glava“ vav frenski, angliyski i balgarski ezik. – V: *Nauchni trudove PU „Paisiy Hilendarski“*, vol. 40, book 1, 2002 – Phylology, pp. 263–270.

Молхова 2013: Молхова, Г. Соматични фразеологизми, представящи речева-та активност в българския и английския език. – В: *70 години българска академична лексикография*. София, стр. 482–489. // **Molkhova, G.** Somatichni frazeologizmi, predstavayashti rechevata aktivnost v balgarskiya i angliyskiya ezik. – V: *70 godini balgarska akademichna leksikografiya*. Sofia, pp. 482–489.

Назарян 1965: Назарян, А. *Образные сравнения французского языка*. Москва: Наука. // **Nazaryan, A.** *Obraznyue sravneniya frantsuzskogo yazyuka*. Moskva: Nauka.

Николов 2003: Николов, Б. (ред.). *Фразеологичен френско-български речник*. София: Труд&прозорец. **Nikolov, B.** (red.). *Frazeologichen frensko-balgarski rechnik*. Sofia: Trud&prozorets.

Попова-Велева 2000: Попова-Велева, И. (ред.). *Френско-български речник*. В.Търново: Gaberoff. **Popova-Veleva, I.** (red.). *Frensko-balgarski rechnik*. V.Tarnovo: Gaberoff.

Стаменов 2014: Стаменов, М. Споделената в думи памет: табан суратларъ срещу гьонсурат. – В: *Доклади от годишната конференция на факултет „Славянски филологии“*. Езици на паметта в литературния текст. Амелия Личева, Кристина Йорданова и др. (съст.) София: Фабер, стр. 493–503. // **Stamenov, M.** Spodelenata v dumi pamet: taban suratlarŭ sreshtu gyonsurat. – V: *Dokladi ot godishnata konferentsiya na fakultet „Slavyanski filologii“*. Ezitsi na pametta v literaturniya tekst. Ameliya Licheva, Kristina Yordanova, i dr. (sast.) Sofia: Faber, pp. 493–503.

Cazelles 1996: Cazelles, N. *Les Comparaisons du Français*. Éditions Belin, collection « Le Français retrouvé».

Jouet 2004: Jouet, J. *A Bouche Que Veux-Tu –Le Corps Dans Les Expressions De La Langue Française*, Larousse.

Rey 1991: Rey, A., Chantreau S. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Les usuels du Robert.